

Strategier för skolutveckling i Söderort och på Järvafältet

Delrapport oktober 2012

Följande rapport är en uppföljning av arbetet med strategiskt skolutvecklingsarbete i skolorna i Söderort och på Järvafältet utifrån det strategidokument som utbildningsnämnden fattade beslut om i december 2010.

Innehållsförteckning

Inledning	sid 1
Resultat	sid 2
Resultat, exklusive elever med kort tid i Sverige	sid 5
Exempel från skolorna	sid 6
Analys	sid 11
Sammanfattning	sid 13
Slutord	sid 14

I statistikbilagan finns de underlag som framställningen bygger på redovisade.

Inledning

Inom *Järvalyftet och Söderortsvisionen* har många insatser gjorts för att förstärka områdena på olika sätt.

Mot bakgrund av låga kunskapsresultat i skolorna, beslutade utbildningsnämnden i december 2010 *Strategier för skolutveckling i Söderort och på Järvaområdet*. I dokumentet rekommenderas ett antal strategier för utveckling mot en högre grad av måluppfyllelse. Hösten 2014 ska satsningen slutredovisas. Som ett effektmål vid resultatredovisningen 2014 finns uttalat, att varje grundskolas betygsresultat och resultat för nationella prov i årskurserna 3, 6 och 9 ska motsvara minst medelvärdet för riksgenomsnittet i Sveriges skolor när elever som gått i svensk skola i mindre än tre år särredovisas.

Projektledare har i uppdrag är att ge stöd i arbetet med att implementera strategidokumentet i berörda skolor, följa arbetet och resultatutvecklingen. I uppdraget ingår att en avstämning ska göras 2012.

Resultatuppföljningen i denna delrapport grundar sig dels på statistiskt underlag från åren 2010 -2012 (företrädesvis betyg och resultat på nationella kopplat mot socioekonomiskt index), dels på intervjuer med rektorer i de berörda skolorna. Analyserna bygger på projektledarnas samlade bild av det påbörjade utvecklingsarbetet och dialoger med grundskolechefer, rektorer och andra berörda på utbildningsförvaltningen.

Av Stockholms 119 kommunala skolor med år 3 har 40 ingått i projektet, 33 % .

Av stadens 94 kommunala skolor med år 6 har 36 ingått i projektet, 38 % .

Av stadens 67 kommunala skolor med år 9 har 22 ingått i projektet, 33 %.

Rapporten presenterar resultat och exempel från skolornas utvecklingsarbete.

Resultat

Socialt index (diagram 1,2, 34, 35)

Skolornas resultat är kopplade mot det index som används vid tilldelningen av ekonomiska resurser. Indexet varierar år från år och beräknas utifrån ett snittvärde på 100. Indexet är beräknat på ett antal socio-ekonomiska variabler kopplade till familjer som har barn i respektive skola. Ju högre index desto mer pengar i tilläggsbidrag får skolan för att skapa möjlighet till likvärdighet. Rektor beslutar vad den extra tilldelningen ska användas till.

Järvafältets skolor har 2012 ett högre snittvärde (381) än 2010, vilket innebär att området blivit ”tyngre” socialt. Det slår olika på olika skolor vad gäller påverkan på resultaten. Högre indextal för en skola innebär i allmänhet större utmaningar för lärarkåren och ökade svårigheter att nå målen. Undantag finns.

I Söderortsskolorna ökar det sociala indexet totalt sett, även om snittet år 2012 i Söderortsskolorna är lägre (262) än på Järvafältet. Som jämförelse kan nämnas att en kommunal skola på exempelvis Norrmalm kan ha ett snittvärde på 20.

Nationella prov (diagram 3-18)

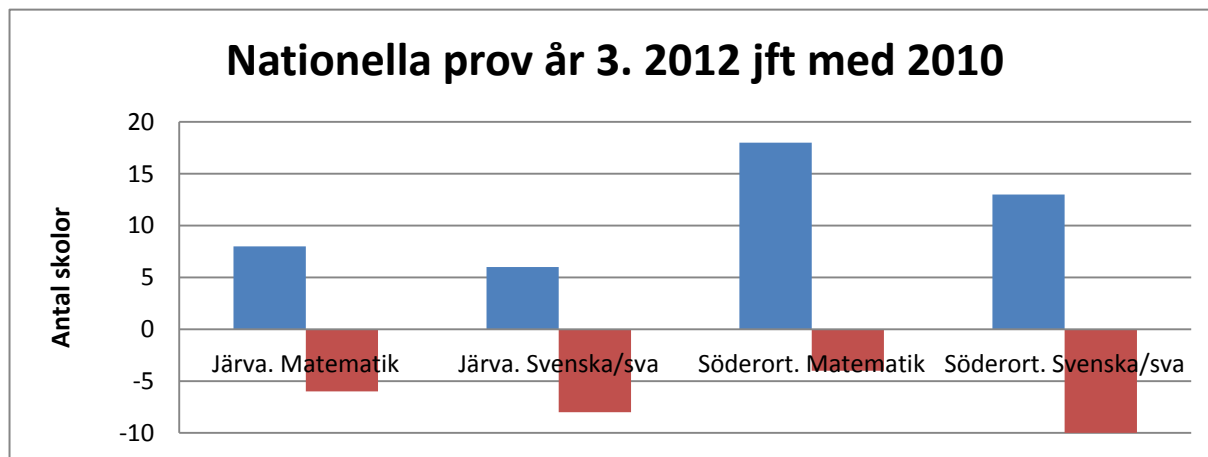

Diagram A. **14 Järvaskolor och 23 Söderortsskolor.** (Blå färg = skolor som förbättrar, röd färg = skolor som försämrar)

På Järvafältet har flertalet, åtta skolor, förbättrat sina resultat i matematik jämfört med 2010, men i svenska /svenska som andraspråk (sva) har flertalet, åtta skolor, försämrat sina resultat. I Söderort har 18 skolor förbättrat sina resultat i matematik och 13 skolor har förbättrat sina resultat i svenska/ sva.

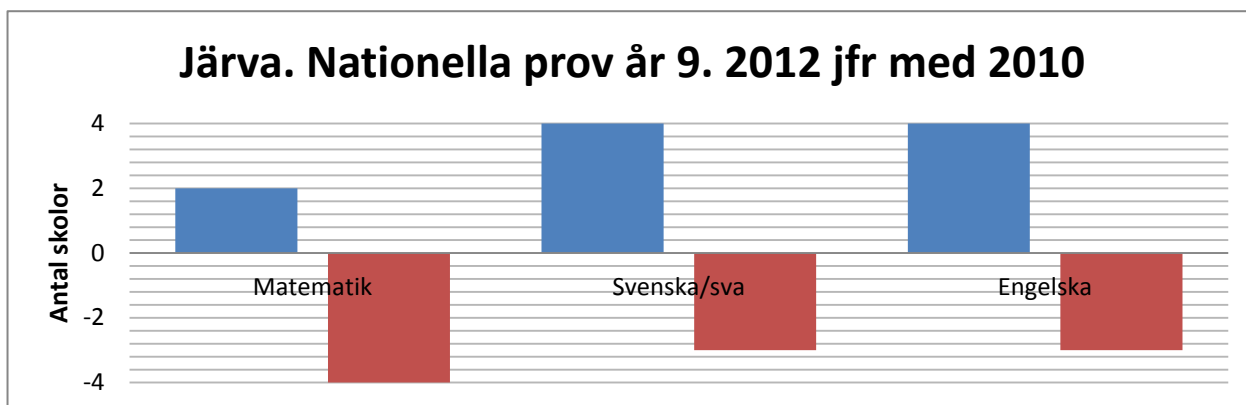

Diagram B. 7 Järvaskolor.

Resultaten av nationella proven i år 9 har utvecklats olika. I matematik har flertalet, fyra skolor försämrat sina resultat medan i både svenska/ sva och engelska har flertalet, fyra skolor, förbättrat sina resultat. Skillnaderna är små men tydligast i matematik.

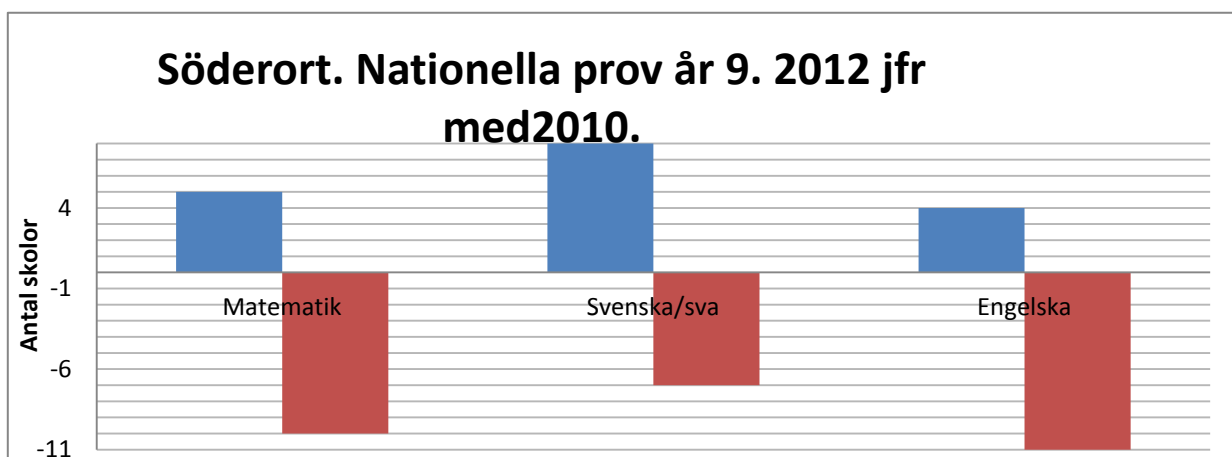

Diagram C. 15 Söderortsskolor.

Resultaten av nationella proven i år 9 har utvecklats olika. I matematik har flertalet, tio skolor, försämrat sina resultat. I svenska/ sva har åtta skolor förbättrat sina resultat jämfört med 2010. I engelska har flertalet, elva skolor försämrat sina resultat.

Årskurs 6.

Eftersom nationella prov i år 6 genomförs för första gången 2012 finns inga jämförande resultat från 2010. Skolornas resultat jämförs därför med stadens snitt. Eftersom skolorna i Järva/Söderort utgör 34 % av stadens skolor så ska minst 11 skolor, matematiskt sett, helst nå stadens procentuella snitt.

Flertalet av skolorna i Järva och Söderort presterar under stadens snitt. Bästa resultatet är i engelska där 10 skolor presterar lika eller mer än stadens snitt. Det är stora skillnader mellan pojkarnas resultat och flickornas. I 14 skolor presterar flickorna lika eller bättre än stadens

snitt i både svenska/sva och engelska. I matematik är skillnaderna mindre mellan pojkar och flickor, men skillnaderna är stora mellan de ingående skolorna.

Betyg (diagram 19-28)

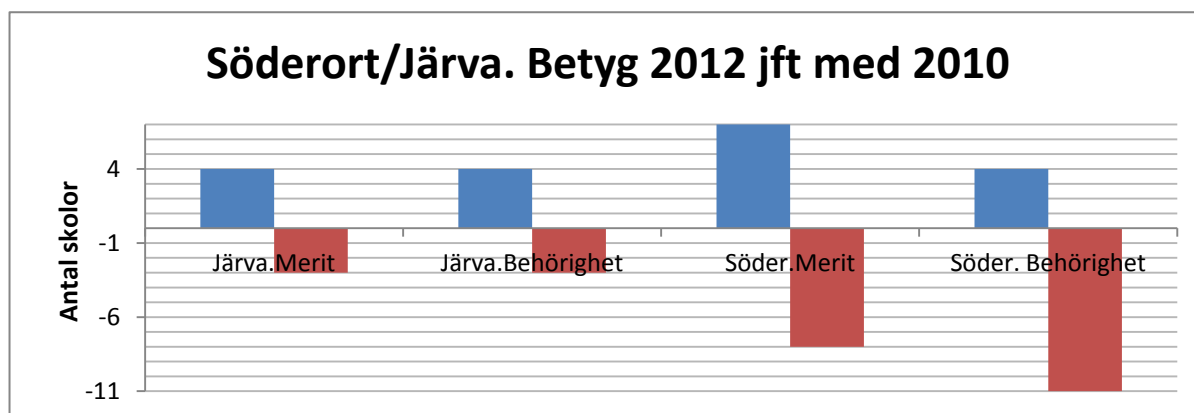

Diagram 4. Järva/Söderort

I Järva har flertalet skolor, fyra av sju, förbättrat sina resultat jämfört med 2010 avseende på både meritpoäng och behörighet till gymnasiet. I Söderort har flertalet skolor försämrat sina resultat. Åtta av femton skolor har försämrats avseende meritpoäng och elva av femton när det gäller behörighet till gymnasiet.

Nationella prov

Resultaten i årskurs 3 vad gäller de nationella proven är i de flesta skolor stigande i matematik och svenska/svenska som andraspråk. I Söderort har 57 % av skolorna förbättrat resultaten i svenska jämfört med 2010. I matematik har 57 % av skolorna på Järva högre resultat än 2010 och motsvarande i Söderort är 78 %. Rektorerne bekräftar att förbättringarna i kunskapsutvecklingen syns på lågstadiet, även om inte alla skolor kan uppvisa förbättringar.

På mellanstadiet finns inget jämförelseunderlag från tidigare utan jämförelserna görs mot stadens snittvärden. Här finns flera skolor där resultaten väl kan mäta sig med andra skolor i staden. Jämfört med snittvärdet för stadens skolor presterar eleverna i Söderort bäst i engelska där 38 % av berörda skolor når stadens snittvärde (motsvarande värde för matematik är 33% och för svenska/svenska som andraspråk 19 %). Söderortsskolorna ligger resultatmässigt högre än skolorna på Järvafältet.

Betyg

Resultaten i årskurs 9 visar svaga öknings i några skolor. Matematik är det ämne där de lägsta värdena uppvisas totalt sett. En uppåtgående trend syns dock då man jämför årets resultat med 2011. En skola, *Rågsvedsskolan*, gör efter kraftfulla satsningar en höjning med över 50 procentenheter.

Vid en jämförelse mellan resultaten i årskurs 9, utan hänsyn tagen till andelen elever som varit kortare tid i Sverige än tre år, når endast en skola i år upp till stadens snittvärde när det

gäller betyg. Det är *Slättgårdsskolan* i Skärholmen som har 224 poäng i snitt. När det gäller behörighet är det totalt tre av de redovisade skolorna som har ett snitt som hamnar över stadens snittvärde.

De betyg som redovisas är inrapporterade den 18 juni 2012. Efter det datumet finns det skolor som har arrangerat sommarskola för elever som inte fått godkända betyg. En elev som klarar stipulerade slutprov i ett ämne under sommarskolan får godkänt i slutbetyget, som ändras efter sommarskolans slut. Dessa resultat finns oftast inte med i officiell statistik. Bland aktuella skolor har följande skolor haft sommarskola för årskurs 9 finns: *Bredbyskolan, Hjulstaskolan, Rinkebyskolan, Bredängsskolan, Bäckahagens skola, Hagsätraskolan och Kvickentorpsskolan*. I dessa skolor ligger meritpoängen högre 2012 än vad som redovisas här. Behörigheten till gymnasiet ändras på följande sätt:

Sommarskolans inverkan på behörigheten till gymnasiet (anges i procent)	Före	Efter
Järva		
Bredbyskolan	70,3	70,3
Hjulstaskolan	54,1	63,3
Rinkebyskolan	54,5	61,8
Söderort		
Bredängsskolan	78,4	80,4
Bäckahagens skola	80,7	88,0
Hagsätraskolan	69,6	71,4
Kvickentorpsskolan	54,5	54,5

I bedömningar och vid betygsättning har många skolor samarbetat för att kunna uppnå bättre bedömaröverensstämmelse. Man har rättat varandras prov eller gått igenom proven gemensamt för att säkerställa så rättvisande bedömningar som möjligt.

Resultat – redovisning av resultat där elever som har varit kortare tid än tre år i Sverige har räknats bort

Betyg

Meritpoäng (Diagram 20 - 21, 23- 24)

Språket utvecklas på olika sätt för olika elever beroende på en mängd faktorer. För många går det fort att tillgodogöra sig ett nytt språk, för andra tar det lång tid. Enligt vissa forskare tar det upp till sju år att lära sig ett nytt språk för att komma i nivå med dem som har svenska

språket som modersmål¹. Enligt riktlinjerna för strategiarbetet ska skolresultatet 2014 därför redovisas så att elever som varit kortare än tre år i landet ska exkluderas.

I diagram 21 och 24 redovisas hur situationen såg ut 2011. Skolornas meritpoäng sträcker sig från 130 meritpoäng till 211. Några skolor med stor inflyttning ökar sina snitt med över 10 meritpoäng. I genomsnitt har skolorna höjt sina meritpoäng med 11 poäng i Järva och med 5 poäng i Söderort.

Behörighet till gymnasiet (Diagram 26-27, 29-30)

Den procentuella ökningen av elever som fick behörighet låg 2011 mellan 0 - 8 procentenheter. Resultatet från 2012 för denna grupp är ännu inte redovisat.

Omsättning av elever (Diagram 31-33)

Omflyttningen är ofta stor i skolor i ytterområdena. Det är uppgifter som sällan kommer fram i redovisningarna. En skola kan ha lika många elever när höstterminen startar som när vårterminen slutar. Det framgår inte att det i stor utsträckning kan vara helt andra elever som går ut skolan än de som började. Sex av tjugo skolor hade under åren 2009 -2012 en omsättning av elever på 30 % eller mer.

Vid avräkning av elever som varit kortare tid än tre år i Sverige höjer skolorna sina meritpoäng och behörigheten till gymnasiet ökar. Skillnaderna är större för skolor som har många nyanlända elever, men i många fall är skillnaderna marginella. En hög andel elever med kort tid i Sverige är inte den enda förklaringen till ett lågt resultat på en skola. I rektorernas analyser till försämrade resultat finns andra orsaker. Utöver stor omflyttning anges också sådant som hög frånvaro, lärarbyten och många elever i behov av särskilt stöd. Även organisatoriska svårigheter (t.ex. sammanslagning av skolenheter eller lokalproblem) kan tillfälligt flytta lärarnas fokus från huvuduppgiften och därmed leda till sämre resultat än tidigare. Oro i stadsdelen med kriminalitet och våld påverkar skolvardagen negativt, då flera inblandade i oroligheterna kan vara elever på skolan.

Storleken av tilläggsbidraget har skiftat under åren. Med det sociala indexsystemet som bas fördelas nu medlen utifrån varje skolas faktiska förutsättningar i fråga om elevunderlag. Det finns ingen tydlig koppling mellan hög socioekonomisk tilldelning och förbättrade resultat på kort sikt. Vid studier över hur skolornas resultat påverkas av den socioekonomiska tilldelningen kan man notera, att de skolor i projektet som har minst socioekonomisk resurs uppvisar resultat som ligger lika eller strax under rikssnittet (diagram 34 resp.35). Av övriga skolor går det inte att avgöra den ekonomiska resursens betydelse. Inom samma intervall av tilldelad resurs finns det ett antal skolor som visar låga resultat och några som visar förhållandevis höga resultat. Av de tre skolor som har störst ekonomisk tilldelning är det en som relativt de övriga och resurstilldelningen visar positivt resultat, medan de andra två visar ett något negativt resultat.

¹ Ref. Jim Cummins, Åke Vinberg

Exempel från skolorna

De rekommendationer som gäller val av strategier för skolutveckling finns beskrivna i strategidokumentet *Strategier för skolutveckling i Söderort och på Järvafältet* från 2010. I den här rapporten lyfts ett antal goda exempel från skolornas arbete utifrån strategidokumentet fram.

I det uppföljande arbetet har projektledarna också identifierat ett antal strategiskt viktiga ämnesområden som har prioriterats i skolornas utvecklingsarbete. Dessa har framkommit i samtal med rektorerna och/eller beskrivits i skolornas kvalitetsredovisningar. I några fall har projektledarna vid besök på skolorna på plats kunnat identifiera pågående strategiskt arbete.

Allt större intresse finns att ta del av forskningsresultat och omsätta dessa i handling. Den forskare som fått störst genomslagskraft de senaste åren är John Hattie, vars bok *Visible learning* har väckt stort intresse, i synnerhet sedan delar av den blev översatt och presenterad i en svensk kontext. Boken *Synligt lärande* har delats ut till alla rektorer i stadens skolor och en hel konferensdag har ägnats åt att granska de slutsatser Hattie drar. Det som har diskuterats mest är Hatties rankinglista på insatser som har bäst effekter på elevernas lärande. Många rektorer har tagit upp Hatties resultat med lärarna och förmedlar att lärarkåren i stort ställer sig bakom rapporten och anser att den speglar verkligheten. Resultatet har också använts i fortbildningsprogram.

De allra flesta skolorna i Söderort och på Järvafältet uppger att kompetensutveckling av personalen är en strategiåtgärd för att nå höjda resultat.

Rektorerna har ofta lett arbetet så, att de tillsammans med personalen har arbetat fram vilka utvecklingsområden som skolan ska välja att satsa på för att strategiskt höja måluppfyllelsen. Skolans resultat och förutsättningar har varit utgångspunkt. Här har enligt rektorerna strategidokumentet varit till hjälp i valet mellan olika satsningar. Mål och handlingsplaner har sedan skrivits in i skolornas verksamhetsplaner och kvalitetsredovisningar.

Nedan finns exempel på vilka strategier som använts mest frekvent. Dessa sammanfattas och exemplifieras under rubrikerna: Ämnesinriktade insatser, Läroplanskopplade områden, Utåtriktad samverkan och IT i skolan.

Ämnesinriktade insatser

Ämnesinriktade insatser är vanligast förekommande i skolornas arbete. I stort sett alla skolor arbetar med att utveckla arbetet med **naturvetenskap och teknik**. Här använder man materialet NTA (Naturvetenskap och Teknik för Alla) som är väl beprövat och består av konkret, experimentellt undervisningsmaterial som man får i lådor till skolan efter det att lärarna har gått en fortbildningskurs i hur materialet ska användas. Kombinationen

lärarfortbildning och konkret undervisningsmaterial är en framgångsfaktor enligt utvärderingar som gjorts².

I projektet *Matena*, som initierats av Teknikföretagen och utbildningsförvaltningen, har sex skolor i söderort arbetat tillsammans med ett antal teknikföretag. Lärare har besökt företagen och lyssnat på föreläsningar. I särskilda arbetspass har deltagarna tillsammans planerat lektioner i enlighet med den nya läroplanen, LGR 11.

Språkutveckling är också något som nästan alla skolor lyfter fram som ett pågående utvecklingsområde. Här arbetar många utifrån forskningsbaserat material, t.ex. med Pauline Gibbons böcker *Stärk språket, stärk lärandet* och *Lyft språket, lyft tänkandet*. Det är vanligt att man bildar studiecirkel i personalgruppen och studerar teori samtidigt som man prövar sig fram i sin egen undervisning. En skola som under de senaste åren har arbetat systematiskt med ett språkutvecklande arbetssätt utifrån en helhetssyn är *Bagarmossens skola*. Lärarna har successivt fördjupat sitt kunnande och allt eftersom omsatt det till undervisning i klassrummet.

Ett annat exempel är *Knutbyskolans* arbete med genrepdagagogiskt arbete. Det arbetet startade för sex år sedan och de elever som slutade nu i årskurs sex nådde ett bättre resultat än många andra i jämförande grupp. De har under sex års tid haft lärare som medvetet har arbetat med språkutveckling och skolan har även konsekvent prioriterat sådant som gynnar ett språkutvecklande arbetssätt.

Matematik är ett utvecklingsområde som många skolor prioriterat. Sju av berörda skolor har deltagit i utbildningsförvaltningens fortbildningskurser för personal där alternativa arbetssätt och arbetsformer i matematik prövats. Några av skolorna som fokuserar på matematik har genomfört s.k. *Lesson studies*. Lärare som undervisar i samma ämne planerar gemensamt en lektion som sedan genomförs av en av dem. Lektionen filmas eller beivras av kollegorna och analyseras därefter. Ett förbättrat lektionsupplägg prövas därefter av en annan lärare. Så håller man på med förbättringsåtgärder till dess att man bedömer att lektionen är fulländad.

Läroplanskopplade områden

Entreprenörskap

Få skolor angav inledningsvis att de tänkte prioritera entreprenörskap, trots att detta skrivs fram i den nya läroplanen. Efter hand har intresset ökat, till en del beroende på de utvecklingsinsatser (kurser och konferenser) som gjorts från centralt håll. För närvarande är ca 15 skolor i staden med i en fortbildningsinsatsning i entreprenöriellt arbetssätt. Av dess skolor är det sex som ligger i Söderort eller på Järvafältet.

² NTA som skolutvecklingsprogram Margareta Ekborg, Umeå universitet och Britt Lindahl, Högskolan i Kristianstad

Föräldrasamverkan

Regeringen har via Folkhälsoinstitutet tagit initiativ till att utveckla föräldrastöd som riktar sig till alla föräldrar. ABC – Alla Barn i Centrum är ett utvecklingsprojekt inom ramen för detta arbete. Namnet valdes för att betona att det handlar om alla barn och för att tydliggöra barnperspektivet. En utgångspunkt för ABC är FN:s barnkonvention. Arbetet med ABC startade i Spånga-Tensta och har sedan spritts till andra stadsdelar. Stadsdelsförvaltningen och skolan genomför i många fall gemensamt utbildningarna. Stadsdelarna i ytterstaden har visat ett särskilt intresse av att vara med i arbetet.

Elevmedverkan

Elevmedverkan brukar traditionellt kopplas ihop med verksamheter där elever är med och bestämmer i olika frågor. Elevmedverkan som en utvecklingsstrategi handlar om något helt annat. Enligt John Hattie³, går det att påverka lärandet om man aktivt involverar eleven i den egna lärandeprocessen. Elever som vet vilka mål som gäller och kopplar ihop dem med sina egna prestationer och dessutom sätter betyg på sitt eget arbete får till stånd en inlärningsprocess som leder till goda kunskaper och högre betyg.

Elevmedverkan som en strategi kan också innebära ett förändrat förhållningssätt gentemot elever som har hög frånvaro, låg studiemotivation och är allmänt skoltrötta. På *Hjulstaskolan* arbetade man under några år framgångsrikt med att ta vara på elevernas egna idéer och hjälpa dem att kanalisera idéerna i projektarbete. Eleverna fick på okonventionella vägar skaffa sig kunskaper genom praktiskt arbete med att t.ex. bygga en trappa till skolan. Satsningen ledde också till att eleverna fick ett stärkt självförtroende och återfick lusten att studera.⁴

Kultur

I skolor där konst och kultur finns rikt representerade på schemat och i elevernas omgivning presterar eleverna bättre enligt Anne Bamford som på Unescos uppdrag sammanställde forskningsresultat⁵ kring frågan om hur estetiska ämnen påverkade elevernas lärande. Eleverna trivs bättre, de skolkar mindre och de får ett stärkt självförtroende var några av hennes slutsatser.

Nästan alla skolor i Stockholm har under den senaste fyraårsperioden sökt och fått bidrag från Statens kulturråd (Skapande skola) för att stärka det kulturella arbetet i skolorna i enlighet med läroplanens intentioner. Skolorna i Söderort och på Järvafältet har varit aktiva i att söka medel för att pröva nya uttrycksformer och rektorerna har gett många exempel på hur just skapande verksamheter har gett elever stärkt självförtroende och påverkat deras studieresultat i en positiv riktning. Ett sådant exempel är *Elinsborgsskolan* där eleverna under tre års tid tillsammans med Kungliga Operan arbetade med en föreställning som sedan spelades i Tensta.⁶

³ John A.C. Hattie: Visible learning. A synthesis of over 800 meta-analyses to achievement

⁴ En andra chans? En utvärdering av Företagsprojekt vid Hjulstaskolan 2008 -2010. Hanna Sofia Johansson, Sociologiska institutionen, Stockholms universitet

⁵ Anne Bamford: The Wow Factor – Global research compendium on the impact of the arts in education

⁶ Zemire och Azor, premiär maj 2011

Värdegrund

Många skolor anser att arbetsmiljö, skolklimat och förhållningssätt är viktiga områden att beakta när det gäller att forma den goda skolan och har fokuserat på värdegrundsfrågor. Som besökare i en skola kan man redan när man passerar skolgården känna av vilken atmosfär och vilket klimat som råder. Exempel på några skolor i ytterområdena som kännetecknas av en särskilt välkomnande, varm atmosfär är t.ex. *Lillholmsskolan, Tåtorpsskolan, Snösätraskolan, Gullingeskolan och Husbygårdsskolan.*

Utåtriktad samverkan

I flera stadsdelar finns pågående satsningar där skolan samverkar med lokala aktörer såsom stadsdelsförvaltningens olika verksamheter (t.ex. förskolan, fritiden, socialtjänsten) och andra aktörer som polisen, lokala idrottsföreningar, landstinget etc. Många har barn och ungdomar som målgrupp.

Boendedialoger har genomförts i flera ytterstadsdelar där medborgarna har gett synpunkter på hur förortsområdena kan utvecklas. Många har synpunkter på skolan.

Utbildningsförvaltningens projektledare har de senaste åren varit med på alla boendedialoger och kunnat samla ihop förslag och idéer om den lokala skolans utveckling. I flera fall har skolorna profilerat sig i samband med dialogdagarna och även kunnat presentera material där skolans utvecklingsarbete har beskrivits. Särskilda broschyrer med uppföljning av det strategiska arbetet har framställts i Hökarängen, Bredäng, Farsta strand och Rågsved och kunnat delas ut till föräldrar och till boende i stadsdelen.

Spånga-Tensta har utvecklade samarbetsformer mellan socialtjänst, fritid, polis och skola som kallas SamTidigt FörSt (Samverkan, Tidigt, Förtroendefullt och Strukturerat).

Arbetsformen bygger på kontinuerliga möten med alla berörda och syftar långsiktigt till att hjälpa barn och unga med problem eller som är i riskzonen.

Skärholmen. Ett exempel på ett strategiskt utvecklingsarbete där all personal på skolan var engagerade från början, och även elever och föräldrar, är *Slättgårdsskolan* i Skärholmen, som våren 2011 var i full gång med sitt förbättringsarbete. Skolan är den enda av skolorna i Söderort och Järva som överträffar stadens snittpoäng när det gäller meritvärde i årskurs 9. Medvetna strategiska handlingar som genomförs, där alla inblandade är medvetna om målet och visar vilja att samarbeta, har enligt skolan gett resultat i form av förbättringar.

Skarpnäck har satsat på ”Skarpnäckslyftet”, som syftar till att fånga upp ungdomar som slutar skolan för tidigt och ge dem en chans att bättra på sina skolkunskaper eller komma ut på arbetsmarknaden. Här samverkar skolan bl.a. med socialtjänsten, arbetsförmedlingen, arbetsmarknadsförvaltningen, polisen och även andra aktörer som verkar för att förhindra att ungdomar hamnar i utanförskap.

Farsta har under några år deltagit i projektet *Farsta Modellområde*, lett av SKL. Det gick ut på att hitta modeller för att förhindra psykisk ohälsa hos barn och ungdomar. Ett viktigt mål var att få alla aktörer runt barn och unga i skola, landsting och stadsdel att samverka.

Resultatet blev att en hel del insatser kunde synkroniseras och en ny verksamhet, *Famnen* startade. Famnen är en mottagning som bygger på principen ”en dörr in” dit föräldrar kan vända sig om de känner oro för sitt barn. Man ska snabbt och utan remisstvång kunna få hjälp.

Samverkan med idrottsföreningar konkretiseras främst genom *Idrottslyftets satsningar* på att få in idrottsföreningarna i skolan. Föreningarna kommer in efter skoldagens slut och erbjuder barn och ungdomar meningsfull sysselsättning. Farsta har målsättningen att bli Stockholms idrotts - och hälsohav i framtiden och har satsat på att anställa en idrottsledare som håller ihop skolornas verksamheter och ser till att idrottens erbjudanden når alla barn.

På **Järvafältet** finns goda exempel på samarbete med arbetslivet. Elever från högstadieskolor har vistats under perioder på arbetsplatser som har haft särskilda program för att presentera företag och arbetsmarknad för högstadieungdomar. Väl utvecklade kontakter mellanskolan och arbetslivet ger stora möjligheter för skolan att ”få ut” ungdomar i miljöer som de kanske annars inte möter. Arbetslivskontaktorna förväntas leda till ökad studiemotivation och en ökad framtidstro hos eleverna, vilket i sin tur kan påverka skolresultaten i positiv riktning. Liknande satsningar planeras även i Söderort.

Flera skolor har etablerade kontakter med universitet och högskolor, som på olika sätt hjälper ungdomarna med skolarbetet och när det gäller att välja framtida studieområde. Det kan ske i form av läxhjälp eller genom besök. *Rinkebyskolan* är ett exempel på en skola som under åren har utvecklat goda, hållbara kontakter med såväl högskola och universitet som med näringslivet.

Stadsdelsområdet **Rågsved i Enskede/Årsta/Vantör** är föremål för samlade insatser när det gäller att forma en stadsdel där invånarna trivs, känner trygghet och vill stanna. För *Rågsvedsskolan*, som ligger mitt i centrum, är ambition och mål att skolan skulle kunna bli en naturlig och positiv samlingspunkt i området. Redan nu finns förskola och fritidsverksamhet för äldre ungdomar integrerade i skolan.

Snösätraskolan, som också ligger i Rågsvedsområdet, har resultat som ligger i nivå med de bästa innestadsskolorna och fler elever från Snösätraskolan fortsätter i årskurs 7 i Rågsvedsskolan. Satsningen i Rågsved kommer att fortsätta de närmaste åren.

IT i skolan

Det är nu vanligt att skolorna har välutrustade klassrum med interaktiva skrivtavlor och tillgång till många datorer. Det har blivit en naturlig följd av stadens satsning på fortbildning av skolpersonal (PIM) när det gäller IT. Många skolor uppger att IT är ett verktyg i arbetet med att utveckla undervisningen i klassrummen och exemplen är många på lyckade arbetsätt och arbetsformer med datorer som bas. Detta manifesterades på SETT-mässan⁷ som ägde rum på Kistamässan under våren 2012, där personal från Stockholms skolor kunde visa upp framgångsrikt IT- arbete, t.ex. *Husbygårdsskolan*, som redogjorde för sitt arbete med Ipads . Fem av skolorna i Söderort/Järva är med i stadens satsning på Ipads till eleverna.

⁷ SETT står för ”Scandinavian Educational Technology Transformation”.

Analys

I jämförelser mellan skolresultat från år till år kan man konstatera att det finns få skolor som under en längre tidsperiod (t.ex. på tio år) kan uppvisa en rak kurva av förbättrade resultat. Resultat i skolor i ytterområdena tenderar att gå upp och ned med större eller mindre variationer. I den här rapporten finns resultaten från 2010 som utgångspunkt för jämförelser med 2011 och 2012. I några fall pekar resultatkurvan uppåt två år i rad. Men det finns också skolor som trots insatser har försämrade resultat. Det är svårt att hitta några generella och entydiga förklaringsmodeller. I samtal med rektorer har vi sökt förklaringar till resultaten - framgångar eller bakslag

Förklaringar till *förbättrade resultat* kan sammanfattas enligt följande:

Skickliga lärare och lärarlag med en hög grad av kompetens släpper ofta avgångselever med goda resultat och bra betyg. Beroende på vilka lärare som har haft undervisning i klasserna kan resultaten skifta från år till år.

Förändrad organisation. En förändrad organisation, med t.ex. en ny indelning av lärare i arbetslag, kan medföra förbättrad samverkan i personalgruppen och därmed skapas bättre förutsättningar för resultatutveckling.

Personalomsättning Ny skolledning, ny personal kan ge energi, andra infallsvinklar och se nya förslag till lösningar, vilket kan innebära förbättrade möjligheter att arbeta mot en högre grad av måluppfyllelse.

Stabilitet i personalgruppen och ett *tydligt ledarskap* framhålls ibland av såväl rektorer som skolpersonal och forskare som viktiga faktorer när det gäller att samla personalen i ett utvecklingsarbete

Nya rutiner och arbetsätt kan ha "satt sig" och verksamheten blivit mer effektiv .

En *långsiktig satsning* på ett arbetsätt, en metod eller en pedagogisk satsning har börjat ge resultat.

Kontinuitet i undervisningen. Skolor som har haft möjlighet att arbeta med en liten sammanhållen elevgrupp under högstadietiden, där merparten av eleverna dessutom gått i samma skola under skolåren 0 -9, uppvisar högre resultat än motsvarande skolor i samma område. Ett exempel på en sådan skola är *Enbacksskolan*.

Arbetsmiljö. Goda yttre förhållanden som förbättrade lokaler, lugn och ro i elevgruppen, väl fungerande samarbete med föräldrar, socialtjänst och med andra skolor eller budget i balans kan också ge effekter av förbättrade resultat.

Som förklaringar till *försämrade resultat* har följande tagits upp:

Ökad segregering. Socialt index har ökat både på Järvafältet och i Söderort de senaste två åren totalt sett. Det innebär, som tidigare nämnts, ofta en större mängd sociala svårigheter att hantera i skolan och en komplexare skolsituation.

Stor omflyttning. Det är hög omsättning (över 30 %) i flera skolor. Vid jämförelser av klasslistor från årskurs 7 med klasslistor på avgångseleverna i årskurs 9 blir det tydligt, att många av de som flyttar in under högstadietiden är elever som har svagare resultat än de som flyttat. Lärare beskriver att det ofta är de mer resursstarka eleverna som flyttar. Dessa elever ersätts i stor utsträckning med elever utan kunskaper i svenska och i många fall med elever med bristfällig skolbakgrund, eller som i Söderort med elever från socialt utsatta familjer. När studiemotiverade förebilder i kamratgruppen försvinner påverkas dragkraften för svagare elever att prestera.

Nyanlända elever. Vissa skolor har i praktiken blivit ”mottagningskolor” för nyanlända elever. Det kan vara en medveten handling att öppna skolan för nyanlända och samla kompetens för undervisning av den gruppen på ett ställe. Det kan också vara så att alla skolor i ett område inte kan ta emot nya elever eftersom de är fulla. Det innebär en stabilare situation för vissa skolor och en mer instabil situation för andra som kontinuerligt får ta emot nya elever. Det blir en segregering inom stadsdelen som förmodas påverka resultatutvecklingen.

Inkludering av elever med stora stödbehov Elever med stort behov av stödåtgärder som tidigare kanske gått på specialskolor som återvänder, eller väljer att gå i hemskolan, kan påverka skolans snittbetyg negativt.

Personalomsättning. Stor personalomsättning under längre tid kan skapa en social oro som påverkar skolklimatet på ett negativt sätt. Omsättningen av rektorer har i berörda ytterstadsskolor varit 37 % sedan 2010. När en rektor slutar tenderar även lärare och annan personal att välja en ny arbetsplats. Det har visat sig vara svårt att rekrytera såväl rektorer som lärare till skolor i ytterområdena.

Sammanfattning

Resultaten i skolorna i Söderort och på Järvafältet har generellt sett inte blivit bättre om man enbart tittar på mätbara betygsresultat. De nationella proven i årskurs 3 visar dock förbättrade resultat i många skolor. Även i andra årskurser förbättras resultaten på de nationella proven i flera fall. Några skolor med högt socialt index förbättrar sina resultat för tredje året i rad. Söderortsskolorna uppvisar ett stigande socialt index. Järvafältets skolor ökar mer än skolorna i Söderort i vissa avseenden (t.ex. när det gäller meritpoäng).

I strategidokumentet rekommenderas rektorer att prioritera bland satsningarna och välja några få utvecklingsområden för att sedan fokusera på dem. Vid en genomgång av det strategiska arbetet i de berörda skolorna finns skillnad mellan skolorna. Några skolor redovisar många utvecklingsåtgärder som är i gång samtidigt, andra arbetar bara med några områden. Det går inte att se att skolornas resultat 2012 har något direkt samband med antal pågående utvecklingsåtgärder. Det finns rektorer som tycker sig kunna se direkta samband mellan

exempelvis lärarfortbildning och förbättrade elevresultat. Det är också svårt att skilja mellan vad som är nya, medvetna strategiska åtgärder och vad som är implementerat sedan tidigare i den ordinarie verksamheten.

Vilka insatser och strategier som är de bästa, viktigaste eller effektivaste kan inte avgöras av andra än dem, som finns mitt i den verklighet som råder i varje skola. Utvecklingsarbete måste utgå från varje enskild skolas förutsättningar på samma sätt som undervisning måste utgå från varje enskild elevs förutsättningar och behov.

Vid samtal med rektorer har det framkommit att det finns en mycket större medvetenhet i lärarkåren om forskningsresultat och om evidensbaserade strategier än tidigare. Ökad kunskap om vad som leder till effektivare lärande ger förutsättningar till förbättrade undervisningsmetoder framöver och till förbättrade resultat. Inför valet av att starta ett utvecklingsarbete tar skolorna ofta del av aktuell skolforskning. Forskning som nämnts är:

- Engagerade, välutbildade lärare som skapar goda relationer med elever och föräldrar är av avgörande betydelse för elevernas resultat. (John Hattie)
- Höga, positiva förväntningar på alla elever, god undervisning och ett inkluderande förhållningssätt där alla räknas och får plats i skolan ökar studievilja och resultat. (Lennart Grosin)
- Samarbete mellan lärare i fråga om pedagogisk planering, bedömningar av arbetsprestationer gynnar i förlängningen elevernas resultat. (Michal Fullan)
- Kontinuerligt värdegrundsarbete påverkar skolklimatet i positiv riktning. (Sven Erik Nordenbo)
- Ett skolklimat där öppenhet, trygghet och samarbete i personalgruppen råder leder till en gynnsam utveckling även i klassrummen. (Lennart Grosin)
- Ett tydligt ledarskap i en stabil personalgrupp skapar de bästa förutsättningarna för en hållbar utveckling. (Andy Hargreaves, Helen Timperley)
- Noggranna uppföljningar av alla elever bör göras kontinuerligt för att tidigt kunna se om insatser behöver sättas in för de elever som har de lägsta resultaten. (Avis Glaze)

Slutord

Det är många avväganden som ska göras inför arbetet med att nå en högre grad av måluppfyllelse. Utgångspunkten är den egna skolan utgångsläge. Här ska sådant som t.ex. resultat, utvärderingar, tidigare utvecklingsinsatser, personalens kompetens och utvecklingsvilja och organisatoriska och ekonomiska förhållanden vägas in. Men det är också en fråga om tid. När kan man förvänta sig resultat efter en ny satsning? All erfarenhet säger att utveckling tar tid, ofta mycket längre tid än vad man har tänkt sig. Det är ovanligt att resultat visar sig med en gång. Målen i detta projekt är högt satta och det är tveksamt om alla skolor kommer att nå dem under den tidsperiod som är utsatt.

Det är en utmaning för lärare att undervisa klasser med stor spridning vad gäller språkmognad, förkunskaper, referensramar och social kompetens. Lärare behöver kunna hantera så heterogena och komplexa undervisningsgrupper som finns i många av Söderorts- eller Järvaskolorna. Det ställer stora krav på kompetens och lärarskicklighet såväl på enskilda lärare som på lärarsamarbete.

Skolor som uppvisar stigande resultat, trots högt socialt index, skulle kunna utgöra modeller för andra skolor i samma situation och dela med sig av sina strategier och arbetssätt. Ett utbyte på skolledar- och lärarnivå, där frågor om elevernas lärande är utgångspunkt för ett nätverksbygge, skulle kunna vara exempel på fortsatt strategiskt arbete.

Trots fortsatt låga resultat i ytterstadens skolor generellt sett, finns tecken på att resultaten för flera skolor är på väg upp. Fortsatt stöd till alla berörda skolor och särskilt kraftfulla insatser till skolor med de allra lägsta resultaten är att rekommendera. Även satsningar direkt riktade till pojkar, som ligger lägre än flickor i de flesta resultatjämförelser.

Bengt Nilsson

Elisabeth Sörhuus